

Sofistikované zázemie modernej literárnej tvorby Rusínov-Ukrajincov vedie tvorivé dialógy s okolitými národnými literatúrami, vstupuje aktívne do literárnej vedy a otvára sa recepcne kultivovanému zázemiu zaujímavému sa o hodnoty pôvodnej poézie, prózy, drámy, o tvorbu pre mladých čitateľov a o „svoju“ poetologicky i metodicky prepracovanú, ale predovšetkým rešpektovanú školu prekladu, v ktorom Rusíni-Ukrajinci rok čo rok získavajú závažné kultúrne ocenenia a ohlasy.

Spoločenská a kultúrna prítomnosť s tými možnosťami, aké vytvára pre jednotlivca, jeho vzdelanie a uplatnenie sa, priniesla ďalší efektívny prvok, a ten tvorivé osobnosti síce vzdáľuje od ich historického územia, ale nebráni tomu, aby sa presadili ako vyhranené tvorivé spoločenstvo či jednotlivci v kultúrnych mekkách, či už v Bratislave (*Vasil' Dacej*) alebo v Prahe (ide o časti ich osobného a literárneho života, ktoré v meste prežili *Eva Bissová*, *Mária Nachajová*, *Bohdan Kopčák* a *Taras Muraško*), no aj vydavateľským šírením ich tvorby na Ukrajine. Najskôr preto a v súlade s prirodzeným vývinom sa čitateľská a divácka obľúbenosť autorov Rusínov-Ukrajincov otvára mladým a mladším generáciám.

Kultúrny a literárny život ostávajú zdravými organizmami aj preto a vtedy, keď sa k nim pozorne a objektívne správa ich sofistikovane pripravený historický, kritický a estetický „zhodnocovateľ“, čo naznačuje príspevok *Literárna veda a výskum literatúry*. V ňom sa Ľubica Babotová predstavuje odkazom na svoju monografickú prácu *Zakarpatsko-ukrajinská proza druhoj poloviny 19. stoliťja* (Prešov 1994), teda naznačuje, že len pokračuje v prirodzenom nadväzovaní na svojho výskumného „predchodcu“ aktuálnych Vybraných kapitol /.../, ktoré by mali dorásť po syntetické dejiny kultúry a literatúry Rusínov-Ukrajincov. Autorka má na to odborné a jazykové, ale aj metodologické predpoklady také, ako málo jej literárnovedných súčasníkov.

Viera Žemberová

Almanach Nitra jako zrcadlo vlivného proudu slovenské literatury, literární vědy a kritiky

Almanach Nitra 2009 (desiaty ročník). Nitrianska odbočka Spolku slovenských spisovateľov, Nitra 2009.

Vydávání almanachu *Nitra* bylo obnoveno především z iniciativy Andreje Červeňáka a jeho přátel v návaznosti na almanach vydávaný Josefem Miloslavem Hurbanem (1817-1888). Jeho první ročník vyšel roku 1842 česky v Bratislavě s podtitulem *Dar dcerám a synům Slovenska, Moravy, Čech a Slezska* (o tom slovenské prameny většinou mlčí), druhý ročník z roku 1844 je patrně první publikací sepsanou v štúrovské slovenštině, která s přestávkami vycházela do roku 1876. Vzhledem k tradici, jež tu byla naznačena, je zajímavé, že v almanachu najdeme poměrně dost příspěvků často s protičeským ostnem zbytečně modernizujících a aktualizujících historií. Naopak lze také pozorovat, že většina materiálů je otevřená a evropsky vstřícná, zásadová, vlastenecká a objektivně informující, a to zejména o dění v ruské, české, polské a ukrajinské literatuře, ale také o slovenské menšině v zahraničí. Z tohoto hlediska je třeba vyzvednout zejména práci editora a vědeckého redaktora Andreje Červeňáka, ale i dalších. Almanach jsme v Brně střídavě s některými kolegy poměrně pravidelně sledovali a recenzovali. Umělecká úroveň literárních ukázek bývá různá,

ale lze konstatovat, že právě v tomto svazku je velmi dobrá. Najdeme tu esej Petra Liby o Hviezdoslavovi, ukázkou z jeho *Krvavých sonetů*, zajímavou anketu, která je odpovědí na otázku, zda existuje nějaký invariant současné slovenské literatury: i tu zaznívají diametrálně odlišné tóny a hodnocení. V oddíle *Štúdie* najdeme seriózní publicistické příspěvky z pera Viktora Timury o evropské prehistorii, v článku Bystríka Bugana se historicky zpochybňuje slovensko-moravská hranice se závěrem, že vzhledem k měnícímu se toku řeky Moravy mohl být Velehrad i na slovenském území (bylo tehdy území s názvem Slovensko?). To, co je však podstatné, jsou seriózní články z různých oblastí slovenského areálu i ze sféry mimoslovenské slovacity. Také je tu stať Alexandra Ruttkaye o zoborských klášterech, obdobná studie Vladimíra Libanta o hornolefantovském klášteře-zámku, další o historických změnách hranic nitranské diecéze. Slovo hranice se tu vůbec skloňuje poměrně často.

Poezie byla vždy silnou stránkou almanachu a je tomu tak i v tomto případě. Mám na mysli verše Pavla Janíka, Milana Částy, Teofila Klase, literárního vědce Petra Liby. Také próza je tentokrát poměrně kvalitní, ať již jde o ukázkou z díla Maríny Čeretkové-Gállové *Zrada*, o skvělou povídku Jána Tužinského *Cesty*, prózu Laca Zrubce *Dvojhrab* a vzpomínkově a mučivě laděný opus slovenského „moderního klasika“ Ladislava Ťažkého *Vyšetrovanie* nebo povídku *Nevera* od Ruženy Smatanové. Almanach je podnětný svými kritickými materiály, např. Miloše Ferka, Augustína Sokola, Ivana Szabóa, Vladimíra Dorči, Eugena Paľceva aj. Rozsáhlý je oddíl *Jubilanti* (Ján Chryzostom Korec, Ladislav Ťažký, Jozef Vladár).

Podstatnou složkou almanachu je oddíl *Naše kontakty* zkoumající vztahy Slovenska a zejména slovenské literatury k ruské literatuře, k českému prostoru (např. přehledová recenze o české slavistice z pera Andreje Červeňáka), jsou tu i příspěvky českých slavistů, studie o ukrajinsko-slovenském básníkovi, překladateli a literárním historikovi Sergeji Makarovi, stati o ukrajinské literatuře na Slovensku. V kulturologickém oddíle zaujme stať kardinála Korce o cyrilometodějské tradici, střední materiál Jozefa Boba, vzpomínky na T. H. Florina a Karola Bullu, článek slovenského spisovatele z Maďarska Gregora Papučka příznačně nazvaný *Potreba riešenia slovensko-maďarských vzťahov na základe princípu reciprocity*, tři studie o Brodzanech (J. Vladár, L. Zrubec, A. Červeňák), kde je také zmínka o spojitosti s příbuznými A. Puškina – nenajdeme tu však ani zmínku o tom, kdo tento fakt objevil (ruský slavista Kiškin), kdo Brodzany, před 35 lety – v podstatě neznámé s ruinou „kaštieľu“ – propagoval v českém prostředí (brněnský rusista J. Mandát), ani dobově příznačné detaily. Podnětný je článek A. Červeňáka o romantismu a potom portréty sedmi slovenských výtvarníků z pera Jozefa Leikerta. Rozsáhlé jsou recenze, ohlasy, kulturologické rozhledy apod.

Celkově je almanach dobrým dílem, i když i nyní poněkud nevyváženým. Svou orientací si od prvních ročníků v podstatě uchovává: národovectví, místy zbytečně přecházející do krajnějších poloh, důraz na slovacitu, hájení všeho slovenského a slovanské souvislosti. Méně tu nacházíme komplexněji chápaný prostor slovansko-neslovanské střední Evropy; kritičnost se projevuje spíše ve smyslu kritiky současného konzumního způsobu života, globalizace chápané jako potlačování národního svérázu, minulosti tzv. komunistické i současnosti, zejména liberálního a kosmopolitního proudu v slovenském myšlení, je tu poměrně hodně patosu, méně je tu kritiky slovenského národního života a jeho nedostatků. Estetická hodnota krásné literatury je poměrně dobrá, próza je spíše tradicionalistická, utkvělá v psychologickém a sociálněkritickém realismu, v poezii v poloze kontemplativní, duchovní, ale

i s tradicí moderny (Janík). Almanach představuje relativně silnou a patrně životnou linii slovenské kultury a literatury s vyhraněnou orientací. Je dobře se s almanachem seznamovat, číst jej, neboť v českém prostředí je tato linie slovenského myšlení a slovenské literatury v podstatě ignorována a českému čtenáři se tak dostává reformovaného, falešného obrazu slovenské literatury a slovenských názorů i na vztah slovensko-český. Tato informovanost je vždy užitečná, i když někdy nepotěší; pro slavistu a slovakistu je tato konfrontace různých proudů v slovenském myšlení o literatuře ovšem nezbytná. Hodnotou par excellence jsou úvahy A. Červeňáka, ale i jiných, již zmiňovaných příspěvkatelů, silný je tu proud archeologický, prehistorický, kulturologický a religiózní související s areálem Slovenska. Almanach je méně uměleckým nebo ideovým výbojem, mnohem více trvalým, zvolna plynoucím proudem vycházejícím ze silných slovanských kulturních a národních a národoveckých tradic se silným pocíťováním slovanských a také evropských souvislostí a vyhraněným pohledem na slovenské dějiny a jejich kontroverzní osobnosti. V ideové koncepci almanachu došlo podle mého soudu k prolnutí sociálněkritických, dokonce levicových, a národoveckých a náboženských proudů s tradičně slovanskou orientací. Řekl bych, že pro komplexní pohled na současné Slovensko a jeho kulturu je znalost almanachu *Nitra* nezbytná.

Ivo Pospíšil

Historické a estetické metamorfózy „erosu“ a „erotiky“ v epoše postmodernismu. Poněkud opožděná recenze

Binová, G.: Russkaja literaturnaja erotika. Istoričeskije i estetičeskije metamorfozy. G & B, Brno MU 2006, str. 176.

Po své první knižní publikaci, monografii o tvorbě a osobnosti ruského spisovatele V. Šukšina, se G. Binová obrátila k oblasti, která poutala její badatelskou pozornost po řadu let a vyústila v napsání spisu *Russkaja literaturnaja erotika. Istoričeskije i estetičeskije metamorfozy* (G & B, Brno MU 2006, str. 176). Tato práce, která předmětem svého zkoumání i způsobem jeho interpretace konvenuje současné postmoderní epoše, je odvážnou sondou málo studované oblasti, jež možná až v dnešní době vyprovokovala badatele různých zemí k zpracování. Zdá se, že v ruské literární vědě nebyly dosud napsány dějiny ruské erotiky (dané téma ostatně nikdy nebylo v ruské literatuře dominantní), je jen několik dílčích studií o dané problematice, proto badatelský počín G. Binové je svým způsobem v literárněvědné rusistice průkopnický. Snaha komplexně pojednat o erosu, erotice v ruské literatuře s akcentem na vývoj ruské literatury v závěru 20. století vzbuzuje pozornost a současně provokuje k zamyšlení nad evolucí literatury, nad stavem a proměnami sfér zájmů literárních tvůrců. Autorka si sama kladla za úkol sledovat jednak stupeň tematické otevřenosti, jednak specifičnost, formy a prostředky ztvárnění v ruské literatuře uplynulých dvou století intimních stránek života člověka spjatých s erotikou a sexualitou. Právě v tom je její práce tematicky i myšlenkově průbojná a odvážná. Svým zaměřením jde o práci s jistou intencí tematologickou, reflektující literárněhistorický pohyb v Rusku, jak již bylo řečeno, zvl. posledních dvou století. Vyhraněný tematologický aspekt je v práci nicméně ořípen o širší kulturologický i filozofický přístup. Vstupní, úvodní literárněteoretické partie knihy, obsahující mj. i exkurs do světové erotické literatury a evokující myšlenkové impulsy anti-ky, totiž nastolují otázky vlastně metodologického rázu (autorka v nich vymezuje pojem